

As Ideas sobre a xeneración espontánea e a "xeneración espontánea de ideas"

Isabel García-Rodeja Gayoso. E.U. Maxisterio de Ourense. Univ. de Vigo

Joaquín Díaz de Bustamante. E.U. de Maxisterio de Santiago. Univ. de Santiago

Introducción

Tres preguntas fundamentais no ensino das ciencias son: ¿como se aprende?, ¿como podemos favorecer-lo aprendizaxe da ciencia?, ¿que ensinar?.

A historia da ciencia, neste caso da bioloxía podenos ser útil nestes tres aspectos do ensino.

En primeiro lugar, ante a pregunta ¿como se aprende?, as novas correntes sobre o ensino aprendizaxe da ciencia consideran que aprender non é un proceso receptivo senon que é un proceso activo onde a xente constrúe a súa propia visión do mundo. (White, 1988). Velai a importancia que se da na actualidade as investigacións sobre as ideas dos alumnos. A historia da ciencia pódenos ser útil xa que hai un "certo paralelismo" entre o desenvolvemento das ideas dos alumnos e o desenvolvemento histórico de determinados conceptos científicos. Tamén a historia da ciencia a través da resistencia ao longo do tempo en asumir determinados conceptos danos a oportunidade para non subestimar as dificultades dos alumnos (Saltiel, E. Viennot, L. 1985).

¿Como favorece-la aprendizaxe? O coñecemento do desenvolvemento histórico dun concepto, pódenos suxerir o deseño de actividades de ensino aprendizaxe inspiradas nas experiencias e cuestións máis relevantes ás que se enfrentaron os científicos de outras épocas e supuxeron un avance cara o coñecemento científico actual.

¿Qué ensinar? Para decidir que conceptos son importantes dentro dunha determinada disciplina non estaría de máis mirar cara o pasado buscando que conceptos axudaron ó desenvolvemento desa disciplina. "Si un concepto serviu historicamente para superar un obstáculo epistemolóxico pode servir tamén para superar os obstáculos epistemolóxicos dos alumnos actuais" (Gagliardi, 1986).

A idea de xeneración espontánea explicou durante moitos séculos e en diferentes culturas a orixe de determinados grupos de animais (pulgas, piollos, vermes...) e foi lexitimada por Aristóteles convertindo a xeneración espontánea nun dato científico xeneralmente aceptado cuxa refutación non tivo lugar ata ven entrado o século XIX.

A idea de xeneración espontánea subsiste non só en parte da poboación que non ten recibido un ensino formal senón tamén en moitos dos nosos alumnos. Estas ideas xurden ó tentar dar sentido a unha aparente realidade, por exemplo: na carne podre aparecen vermes. A realidade é a mesma, xa que os fenómenos naturais ós que nos enfrentamos non variaron, aínda que si, as explicacións que lle da a ciencia a isos fenómenos.

Materials e métodos

Este estudo realizouse con alumnos de distintos niveis de ensino. Tres grupos de 1º de BUP (N=82), dous grupos de 3º BUP (N=50), un grupo de COU (N=14), un grupo de 3º de EU de Maxisterio da especialidade de preescolar (N=62), tres grupos 2º de EU de Maxisterio da especialidade de ciencias (N=141).

As probas dos alumnos de BUP e COU realizáronse a finais de curso. As dos alumnos de EU de Maxisterio a principios de curso.

O propósito desta investigación e descubrir que ideas utilizan os alumnos, en concreto, utilízase a xeneración espontánea como explicación a determinadas cuestións que se plantexan na proba ou si utilizan ideas sobre a bioxénese máis acordes cá instrución que - se supón - recibiron nas clases de ciencias. A diversidade de niveis e a distinta especialización dos alumnos de EU de Maxisterio permítenos indagar sobre a existencia de diferencias entre os distintos niveis de ensino e ata que punto inflúe nas respostas o ter cursado asignaturas de ciencias dentro da especialidade.

O método utilizado foi unha proba de preguntas abertas. Neste traballo analizamos unicamente o primeiro item.

Presentación do item analizado.

O obxectivo desta proba é coñecer as ideas que utilizas para interpreta-los feitos que se plantexan neste cuestionario. Pedímosche que penses un pouco antes de responder a cada cuestión e que expoñas a túa resposta de forma clara. Se non estas moi seguro da resposta, non importa; trátase de suxerir posibles explicacións.

Non é preciso que poñas o teu nome neste papel.

O 27 de Agosto de 1883, a illa Krakatoa, sufríu unha das mais terribles explosións volcánicas que se coñecen. A lava e os gases acabaron con toda a vida existente na illa. Poucos anos despois citáronse 238 especies vexetais e 563 especies animais.

¿Que explicación atopas a este feito?

Categorización das respostas

Categoría A. Respostas que inclúen ideas de xeneración espontánea. Os seres surden de novo.

A1. A partir da materia inorgánica fórmase a materia orgánica que dará lugar ós seres vivos.

A partir de restos en descomposición.

" Porque non desaparece a vida por completo, senon que queda materia orgánica, que pode volver a reproducirse e dar orixe nun principio a pequenos organismos que comencan a procrearse e a evolucionar". 3º BUP.

A2. Fan mención explícita ás teorías da orixe da vida de Oparín.

"Despois de ter sucedido a explosión creouse unha nova forma de vida sobre as lavas e cinzas da illa... Sábese que a vida aparece por unha combinación de gases, He, N,H, e unha descarga eléctrica e isto pudo producir a vida despois da explosión". COU

Categoría B. As especies animais e vexetais veñen a traveso do aire, a auga ou traen os homes.

B1. Non evolucionan.

"que chegarán a traveso do mar e do ar" EU de Maxisterio, Ciencias.

B2. As especies que chegan a illa evolucionan dando outras especies.

"Algúns seres vivos que antes vivían no mar poideron adaptarse a vida na terra aparecendo as especies vexetais e animais" EU de Maxisterio, Ciencias.

Categoría C. Permanencia de formas de vida.

C1. Non evolucionan

"Que non desapareceu toda a vida" EU de Maxisterio, Ciencias.

C2. A partir de células vivas, microorganismos.

"Na lava creáronse distintos microorganismos que foron formando parte de tecidos e órganos de organismos vexetais e animais que foron desenrolándose para chegar a ser unha planta ou un animal" 3º BUP

C3. A partir de plantas (algas) xurden, desenrólanse ou evolucionan animais.

"A partir da vexetación que nun principio serían algas, xurden os animais" 1º BUP

Categoría D. Non codificables. Algunhas das respostas que incluímos na categoría son de tipo descriptivo, falan de como sucedeu a explosión, pero non responden á pregunta. Inclúe gran cantidade de respostas como *que na terra fíxose aparecer animais e vexetais, ou xurden especies pero sin dar unha explicación de cómo ou a partir de que xurden.*

"A lava e os gases remataron cos animais e vexetais que alí había e logo apareceron outra serie de vexetais que se dan ben nos terreos volcánicos" EU de Maxisterio, Ciencias.

Categoría E. Non contestan.

Resultados e Conclusións.

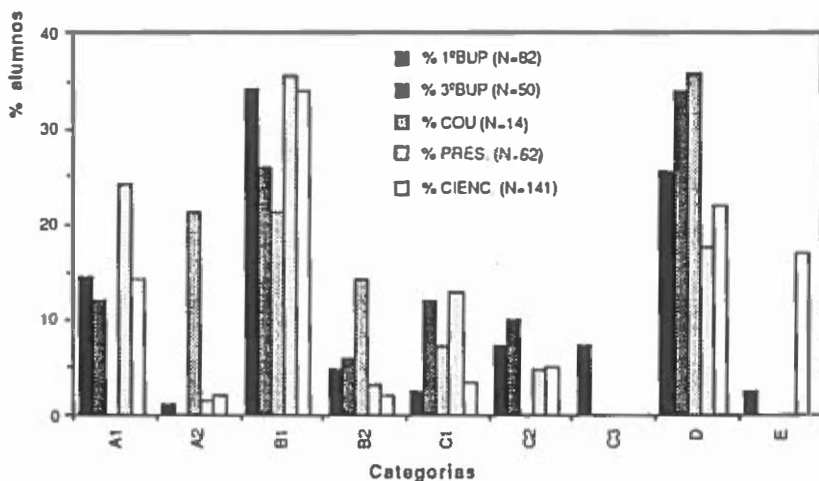
Un importante número de alumnos utiliza as ideas de xeneración espontánea para explicar a aparición de seres vivos na illa. A posibilidade de que esta idea non estea influenciada polo nivel de ensino pode observarse na porcentaxe de respostas similares de alumnos de primeiro e de alumnos de ciencias de Maxisterio. Sen embargo, entre os alumnos de Maxisterio, a idea de xeneración espontánea, é máis difundida nos alumnos que non teñen cursado asignaturas de ciencias r

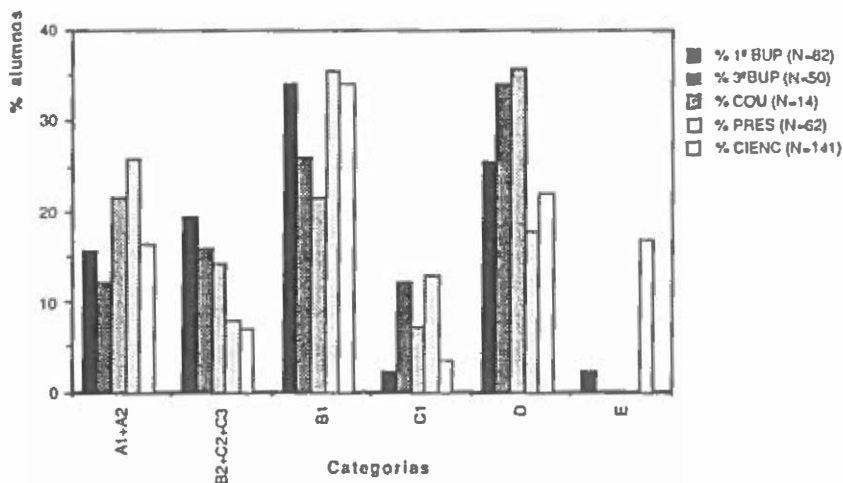
últimos anos. Podemos incluír estas ideas dentro do concepto de estruturas alternativas, ideas e teorías que forman os alumnos independentemente da instrución que reciben.

Resultados

Categorías	% 1º BUP (N=82)	% 3º BUP (N=50)	% COU (N=14)	% PREES (N=62)	% CIENC (N=141)
A1	15	12	0	24	14
A2	1	0	21	2	2
B1	34	26	21	35	34
B2	5	6	14	3	2
C1	2	12	7	13	4
C2	7	10	0	5	5
C3	7	0	0	0	0
D	26	34	36	18	22
E	2	0	0	0	17
A1+A2	16	12	21	26	16
B2+C2+C3	20	16	14	8	7
B1	34	26	21	35	34
C1	2	12	7	13	4
D	26	34	36	18	22
E	2	0	0	0	17

E interesante observar como algúns alumnos de COU principalmente, utilizan a teoría da quimiosíntese da orixe da vida como unha forma de xeneración espontánea. Neste caso, este tipo de erros poden deberse a asimilación de determinada información dentro de estruturas alternativas reforzándoas.

A análise máis precisa das diferentes categorías realizarase en traballos posteriores xa que esta investigación queda encuadrada dentro dun traballo máis amplo que estamos a realizar.

Bibliografía

- Bishop, B.A., Anderson, C.W. 1990: Student Conception of Natural Selection and its role in evolution. *Journal of Research in Science Teaching* 25(5), 415-427.
- Castellarnau, J.M. 1921: Algo acerca de la Historia de dos leyes biológicas fundamentales. Omne vivium ex ovo y omnis cellula ex cellula. *Real Sociedad Española de Historia Natural*. Tomo Extraordinario. pp. 3-16.
- Gagliardi, R., Giordan, A. 1986: La Historia de las Ciencias una herramienta para la enseñanza. *Enseñanza de las Ciencias* 4 (3), 253-258.
- Jahn, I., Lothar, R., Senglaub, K. 1990: *Historia de la Biología. Teorías, métodos, instituciones y biografías breves*. Barcelona: Labor.
- Manuel, D.E. 1986: History and philosophy of Science with special reference to biology: What can it offer teachers? *Journal of Biological Education* 20 (3), 195-198.
- Marsden, J.C. 1989: The origin of life; a molecular approach. *Journal of Biological Education*, 23(1), 12-14.
- Oparin, A.I. 1920: *Origen de la vida sobre a tierra*. Madrid: Tecnos.
- Russel, N. 1988. Teaching Biology in a wider context: the history of the discipline as a Method: 1. *Journal of Biological Education* 22(1), 45-50.
- Russel, N. 1988. Teaching Biology in a wider context: the history of the discipline as a Method: 2. Worked examples. *Journal of Biological Education* 22(2), 129-135.
- Saltiel, e. Vinnot, L. 1985: ¿Qué aprendemos entre las semejanzas entre las ideas históricas y el razonamiento espontáneo de los estudiantes? *Enseñanza de las Ciencias* 3(2), 137-144.
- Simpson, M, Arnold, B. 1982, The inapropiated use of subsumers in biology learning. *European Journal Science Education* 4 (2), 173-182.
- White, R.T. 1988: *Learning Science*. Oxford: Basil Blackwell.